

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА БЮДЖЕТНУ МОДЕЛЬ БЕЗПЕКОФОРМУЮЧИХ ГАЛУЗЕЙ УКРАЇНИ

Леонтович С.П., канд. екон. наук

Національний університет оборони України

ім. І. Черняховського, м. Київ

Радченко О.Д., канд. екон. наук

Національний науковий центр

«Інститут аграрної економіки», м. Київ

Національна безпека є найважливішою функцією держави, зокрема, як зазначено у ст. 17 Конституції України, це захист суверенітету і територіальної цілісності країни, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки. Сучасні геополітичні та глобальні виклики зростають з великою швидкістю. Процеси євроінтеграції визнані пріоритетними, і в умовах протистояння збройної агресії з боку Росії, вимагають підвищення ефективності національної безпеки України та її складових. Формування механізмів ефективності національної безпеки здійснюється й у т.ч. за допомогою фінансових та бюджетних інструментів управління макроекономікою.

Механізми, як і необхідні для цього ресурси, закріплені у Стратегії національної безпеки, основними цілями якої є мінімізація загроз державному суверенітету та гарантування мирного майбутнього. Так, п. 4.2. передбачено удосконалення бюджетної політики у сфері забезпечення національної безпеки шляхом поетапного збільшення бюджетних видатків відповідно до практики держав-членів НАТО; п 4.9. визначено заходи забезпечення економічної безпеки, а це створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві, наближення соціальних стандартів до рівня держав-членів ЄС, досягнення економічних критеріїв, необхідних для набуття Україною членства в ЄС.

Динаміка видатків Держбюджету України на окремі галузі та напрями, що мають стратегічне значення, подана на рис. 1. Видатки на оборону з 2011 р. до 2019 р. зросли у 8 разів, окремі причини цього розглянуто у попередніх дослідженнях [4; 5], а на економічну діяльність за цей же період – зросли лише на 61 %.

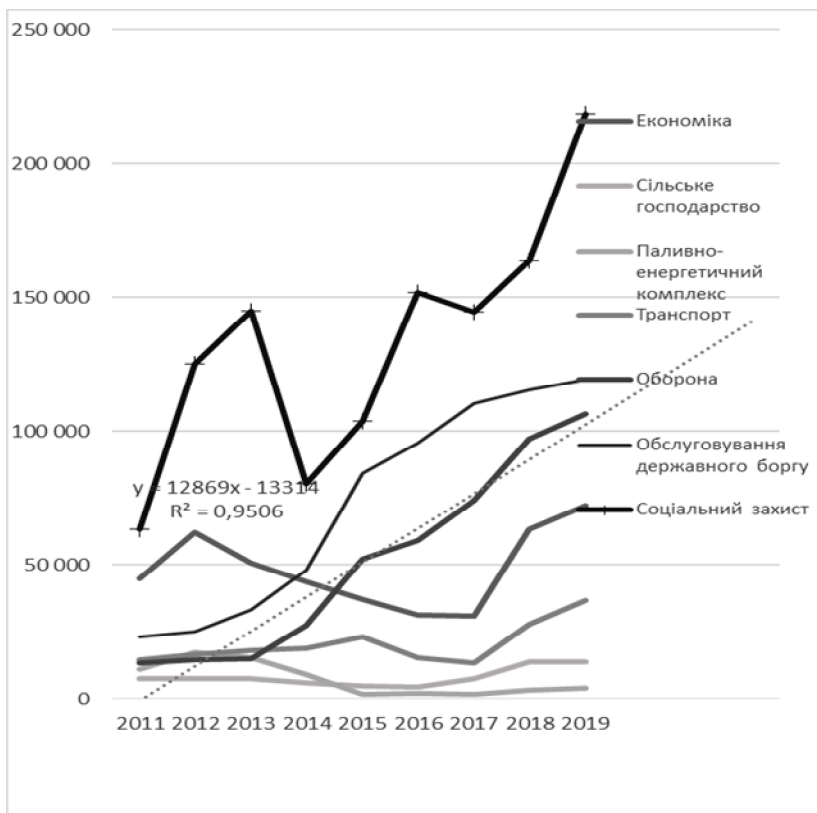

Рис. 1. Динаміка видатків Державного бюджету на окремі галузі у 2011-2019 рр., млн грн
Джерело: побудовано авторами [5] за даними Державного казначейства України

Частка оборонного бюджету у 2019 році складає 9,94 %, економічної діяльності – 6,75 %, тоді як у 2011 році ці показники становили 3,97 % та 13,4 % відповідно, що спричинено неефективним держаним менеджментом та унаслідок фінансування проведення АТО, ООС.

Видатки соціального захисту за період з 2011 р. по 2019 р. зросли у 3,4 рази, обслуговування держборгу – у 5,14 разів. Із галузей економіки найкраще фінансується транспорт – ріст на 150 %, аграрна галузь – на 86 %.

Для аналізу нами обрана оборонна та аграрна галузі як основа оборонної і продовольчої безпеки. Формування бюджету першої здійснюється за нормами Рекомендацій з оборонного планування [3], де п. 6.4.2 зазначено, що вихідними даними для планування ресурсів є: попередні показники проекту Державного бюджету України на наступний рік та прогноз видатків на два подальші роки; запропонований цільовий пакет оборонних спроможностей та склад сил. Враховуються також можливості залучення міжнародної технічної допомоги, щорічний рівень інфляції, зростання індексу цін, а також вимоги законодавчої та нормативно-правової бази для фінансування в особливий період.

У 2009-2014 роках оборонний бюджет України сягав 1-1,11 % ВВП [1], що стало однією з причин невідповідності країни до воєнної агресії. Держбюджетом-20 на національну безпеку та оборону передбачено видатки в розмірі 245,8 млрд грн, що становить 5,45% ВВП та відповідає вимогам документів стратегічного планування. Ці видатки порівняно з 2019 роком (212,0 млрд грн) збільшено на 33,8 млрд грн, або ж на 16 %, та згідно з рішенням РНБОУ від 2.11.2019 р. передбачено спрямувати: 135,5 млрд грн (3 % ВВП) – на оборону; 110,3 млрд грн (2,45 % ВВП) – на безпеку. Основний пріоритет – відновлення та розвиток об'єктів інфраструктури, закупівля, модернізація та ремонт

озброєння та техніки, набуття спроможностей за критеріями членства в НАТО.

Державна підтримка аграрного сектору здійснюється відповідно до Закону Про державну підтримку сільського господарства України від 24.06.2004 № 1877-IV, що регулює забезпечення продовольчої безпеки. На програми підтримки аграрного сектору Держбюджет-20 передбачає 4,5 млрд грн, що на 23,7 % менше рівня 2019 року, але на 9,8 % більше рівня 2018 року [3]. Фінансова підтримка передбачає 4,2 млрд грн за напрямками: здешевлення кредитів – 1,5 млрд грн; підтримка галузі тваринництва – 1 млрд грн; здешевлення компенсації техніки та обладнання вітчизняного виробництва – 1 млрд грн; програма розвитку фермерства та кооперативів та програма підтримка садівництва – по 400 млн грн. Крім того, за програмою Прискорення інвестицій у сільське господарство України закладено 200 млн доларів США, які схвалила Рада виконавчих директорів Світового банку.

Беручи до уваги уже підтверджений за ефективністю мінімальний обсяг фінансування у розмірі не менше 1 % ВВП галузі, то коштів мало би бути вдвічі більше, до 8,4 млрд грн. А з врахуванням усіх програм аграрного розвитку, у тому числі за іншими міністерствами, рівень підтримки складає 9,5 млрд грн, що відповідає заявленим критеріям частки видатків бюджету на агросектор. В той же час, у ЄС за програми бюджетної підтримки фермерів діють інші механізми, зокрема передбачено розділення видатків на галузь та сільський розвиток, того в Україні поки що не планується.

За результатами дослідження виявлено, що національна безпека України за найбільш суттєвим напрямом – оборона, фінансується наближено до моделі країн-членів НАТО. Фінансування аграрного сектору, як носія продово-

льчої безпеки, поки що не відповідає вимогам спільної аграрної політики ЄС, але формується у рамках, визначених для України міжнародним законодавством СОТ.

Моделювання видатків на ці галузі здійснюється з врахуванням підтримки та кредитів МВФ, інституцій ЄС. Наразі, необхідно синхронізувати процеси моделювання безпекоформуючих галузей за вимогами стратегічного партнерства та євроінтеграційного руху України.

При цьому слід врахувати, що збільшення видатків бюджету лише на оборону скорочують обсяги фінансування економічних галузей і темпи росту економіки, а відповідно фіскальні надходження до бюджету і у кінцевому підсумку відбувається обмеження фінансування нацбезпеки.

Перелік посилань:

1. Оборонний огляд: український вимір 2014–2018: монографія / Ф. Саганюк, А. Павліковський, П. Щипанський, В. Павленко та ін.; за заг. ред. д. військ. н., проф. І. Руснака. Київ : МО та ГШ ЗС України, НУОУ, 2019. 196 с.

2. Радченко О.Д. Мельничук О.О. Досягнення та виклики державної підтримки агросектору України в умовах євроінтеграції. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 168–174.

3. Рекомендації з оборонного планування на основі спроможностей в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України. Затверджено Міністром оборони України від 12.06.2017 р. Київ : МОУ, 2017. 49 с.

4. Ширалієв Р. Ш., Волотівський П. Б., Леонтович С. П. Чинники, що впливають на процес мобілізаційного планування національної економіки України. *Наука і оборона*. 2019. № 3. С. 10–17.

5. Leontovych S., Radchenko O. The Role of State Financial Regulation in Strengthening the National Security of Ukraine. *Gesellschaftsrechtliche Transformationen von wirtschaftlichen Systemen in den Zeiten der Neo-Industrialisierung*. Collective monograph. Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany, 2020. 715 p. (P. 7–17).